

KARKKILAN KIRJASTOTOIMEN ARVIOINTI 3.10.2010

Laatija: Sivistystoimentarkastaja Kristiina Kontiainen,

Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Elinkeinot, työvoima, osaaminen ja kulttuuri -
vastuualue PL 36, 00521 Helsinki Käyntiosoite: Sibeliuksenkatu 5 A, Hämeenlinna

kristiina.kontiainen@ely-keskus.fi puh. 040 524 9960

JOHDANNOKSI

Tämä arviointi on tehty yhteistyössä kirjastotoimenjohtaja Antti Karhoksen kanssa. Kävin Karkkilan kirjastossa 30.7.2010. Monipuolisen taustamateriaalin, keskustelujen, omien havaintojeni ja tilastojen perusteella olen tehnyt arvioinnin, jonka tarkoituksena on parantaa Karkkilan kirjasto- ja tietopalvelujen saatavuutta ja tukea niiden kehittämistä. Raportin tehtävä on myös auttaa kirjastoa itsearviointissa. Raportissa mainitut suositukset perustuvat Kirjastopoliittisen työryhmän esittämiin keskimääräisiin laatusuosituksiin. Kunnassa laatusuosituksia voidaan käyttää työvälineenä, jonka avulla arvioidaan kunnan, alueen ja kirjastolaitoksen toimintakehitystä. Kirjaston oma arviointi auttaa tunnistamaan muutostekijöitä ja kehittämään palveluja tarvittavaan suuntaan asukkaiden tarpeiden mukaan.

KARKKILASTA

Karkkila sijaitsee Länsi-Uudellamaalla, valtatie kahden varrella noin tunnin ajomatkan (63 km) päässä Helsingistä. Naapurikuntia ovat Vihti, Nummi-Pusula, Tammela ja Loppi. Tärkeimmät teollisuudenalat ovat metalli- ja elektroniikka. Päivittäin Karkkilaan tulee töihin 1300 henkilöä ja kaupungin ulkopuolelle lähtee 1600 karkkilalaista. Työpaikkaomavaraisuus on 87,4 %. Työpaikoista on palvelualoilla 48 %, teollisuudessa 48 %, alkutuotannossa 3 %. Työttömiä vuonna 2009 oli 8,9 %.

Karkkilan väkiluku kasvaa tasaisesti, nyt asukkaita on 9109 ja väestöennuste vuodelle 2020 on 9800. Suhteellisesti eniten kasvaa vanhusväestön osuus. Kaupungin talous on ollut vuosikausia tiukka. Vuonna 2010 tuloveroprosentti on 20,25. Kaupungin velka kasvaa, vuonna 2009 velkaa oli 3927 € / asukas ja omavaraisuus 16 %. Tulorahoitus on kuitenkin riittävä ainakin vuosikatteen (109,5 % poistoista) perusteella. Lähde: Tilastokeskus ja Karkkilan kaupungin tasekirja 2009.

Alakouluja on 4, yläkoulu ja lukio. Lisäksi kaupungissa toimii työväenopisto, kuvataidekoulu, musiikkikoulu ja tanssiopisto.

Karkkilan kaupungissa on yksi kirjasto. Karkkilan kirjasto muodostaa Karjalohjan, Nummi-Pusulan, Vihdin ja Lohjan kirjastojen kanssa Lukki-kirjastokimpan, jolla on yhteinen aineisto- ja asiakastietokanta, seutulainaus ja -kuljetus, aineistohankinta, Elias-kirjailijätietokanta sekä projekti- ja koulutusyhteistyötä.

Karkkilan uusi strategia on hyväksytty kaupunginvaltuustossa 6.9.2010

<http://www.karkkila.fi/default.asp?sivu=2&alasisivu=26&kieli=246> Kaupungin arvoiksi mainitaan asukas- ja asiakaslähtöisyys, yhteistyö ja jatkuva parantaminen. Kaupungin ehdottomiksi menestystekijöiksi mainitaan mm. motivoitunut, osaava, innovatiivinen henkilöstö ja riittävä

henkilöstömitoitus, henkilöstön ammattitaidon kehittäminen suunnitelmallisesti, edistyneet, yhteensopivat IT-käyttöjärjestelmät ja -ohjelmat. Näihin on hyvä sitoutua myös kirjaston toiminnassa.

Kunnolliset kirjasto- ja tietopalvelut rakentuvat neljän peruspilarin varaan. Tarvitaan tila laitteineen ja ajanmukaisine kirjastojärjestelmineen, riittävät aukioloajat, ajantasainen kokoelma ja ammattitaitoinen henkilökunta. Jos joku näistä pilareista horjuu, se heikentää koko kirjastolaitoksen toimintaa. Karkkilassa haastavinta on kirjaston sijainti ja henkilökunnan määrä. Henkilökunnan määrä vaikuttaa suoraan tilan ja kokoelmien tehokkaaseen käyttöön ja niiden esilletuontiin.

KARKKILAN KIRJASTOTOIMI VUODEN 2009 TUNNUSLUKUJEN VALOSSA

A. SAAVUTETTAVUUS

Tunnusluku	Suositus/tavoite	Kunnan oma arvio ja yhteinen keskustelu
1. Sijainti	80 %:lla asukkaista palvelupaikka enintään 2 km päässä tai kirjastoauton pysäkki enintään 1 km päässä	Hieman syrjässä kunnan keskustasta ja asukkaiden kulkureiteiltä. Ei kirjastoautoa.
2. Kirjastojärjestelmä	Standardisuositukset täyttävä, järjestelmän verkkopalvelut käytössä	Toistaiseksi hyvin riittävä ja toimiva, Lukki-kirjastoyhteistyö
3. Internet-yhteydet	1 asiakaskäytössä oleva työasema / 1000 asukasta	4 internetkonetta, langaton verkko
4. Aukioloajat	Riittävät ja oikein sijoitetut aukioloajat Kunnan ainoa kirjasto auki väh. 30 h/vko	ma-to klo 12-19 pe klo 10-18 la klo 10-14 (lukuun ottamatta 1.6.-15.8.) = 40 h /vko

B. PALVELUT

Tunnusluku	Suositus/tavoite	Kunnan oma arvio ja yhteinen keskustelu
1. Kirjahankinta	Vähintään 400 kirjaa/1 000 asukasta	370 kirjaa/1 000 asukas, hieman korkeampi kuin maassa keskimäärin
2. Muun aineiston hankinta	Vähintään 100 tallennetta/1 000 asukasta	55/1 000 asukas, hieman korkeampi kuin maassa keskimäärin
3. Sanoma- ja aikakauslehdet	15 vuosikertaa/1 000 asukasta, vähintään 45 (+verkkolehdet)	160 lehteä (sanomalehtiä 19, aikakauslehtiä 141)
4. Tietokannat asiakas- ja virkailijakäytössä	Vähintään OKM:n kustantamat tietokannat	OKM:n kustantamat tietokannat käytössä, Naxox –musiikkietokanta, ePress-lehtitietokanta, Elias-paikalliskirjailijätietokanta
5. Toimitilat	Vähintään 100 hym ² /1 000 asukasta	102 hym ² / 1 000 asukas, määrä tavoitteen mukainen, mutta sijainti syrjäinen
6. Henkilöstö	0,8 -1 henkilötyövuosi/1 000 asukasta	0,5 htv/1 000 asukas, alle valtakunnallisen keskiarvon

7. Täydennyskoulutus	Väh. 6 koulutuspäivää /htv:t vuodessa	6,1 koulutuspäivää /htv , tavoitteen mukainen
----------------------	--	--

C. KÄYTTÖ

Tunnusluku	Suositus/tavoite	Kunnan oma arvio ja yhteinen keskustelu
1. Fyysisiä kirjastokäyntejä	10 käyntiä/asukas	6,2 käyntiä/asukas
2. WWW-käynnit	Luotettava seuranta ja tilastointi, nouseva käyttötrendi	18 296 käyntiä
3. Lainaus	18 lainaa/asukas	15,3 lainaa/asukas
4. Lainaaja	Vähintään 45 % asukkaista	34 % asukkaista

D. RAHOITUS

Tunnusluku	Suositus/tavoite	Kunnan oma arvio ja yhteinen keskustelu
1. Toimintamenot	Toimintamenot €/asukas, prosenttiosuus kunnan käyttömenoista	41 €/asukas on 0,8 % kunnan toimintakuluista,

JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISSUOSITUKSET

Olen tehnyt johtopäätökset ja kehittämissuosituksen Karkkilan kirjastotoiminnasta tunnuslukujen, kirjastotoimenjohtaja Antti Karhokselta saadun aineiston ja käytyjen keskustelujen ja havaintojeni perusteella. Johdannoksi on valittu muutamia kirjaston toiminnan kannalta keskeisiä tunnuslukuja ja verrattu Karkkilan lukuja entisen Etelä-Suomen läänin alueen, Uudenmaan ja koko maan keskiarvoihin. Tiedot ovat vuodelta 2009 opetus- ja kulttuuriministeriön ylläpitämästä valtakunnallisesta kirjastotilastotietokannasta <http://tilastot.kirjastot.fi/>

Tunnusluku	Kunta Karkkila	Lääni Etelä- Suomi	Maakunta Uusimaa	Koko maa
Kokoelmat / Asukasluku	6,9	5,5	4,1	7,6
Hankinnat: Kirja-aineistot / (Asukasluku / 1000)	369,9	276,5	255,8	334,1
Lainauskierto = Lainaus / Kokoelmat	2,2	3,1	4,1	2,5
Kokonaislainaus / Aukiolotunteja	72,1	87,8	103,1	70,8
Kokonaislainaus / Henkilötyövuodet: Kirjaston palkkaamat	29 277,4	22 331,0	22 022,6	23 544,1
Lainan hinta = Toimintakulut tilastovuonna / Kokonaislainaus	2,7 €	3,2 €	3,4 €	2,9 €
Fyysiset käynnit / Asukasluku	6,2	10,2	10,6	10,3
Fyysiset käynnit / Aukiolotunteja	29,1	52,3	65,4	39,0
Lainaaja / Asukasluku	34,0 %	38,2 %	37,8 %	40,3 %
Toimintakulut tilastovuonna / Asukasluku	41,0 €	54,8 €	56,3 €	54,6 €
Kirjastoaineistokulut / Asukasluku	7,0 €	6,3 €	5,8 €	7,5 €
- Kirjojen hankintakulut / Asukasluku	4,6 €	3,84 €	3,5 €	4,8 €
Henkilöstökulut / Asukasluku	17,5 €	31,0 €	32,3 €	30,5 €
Henkilötyövuodet: Kirjaston palkkaamat / (Asukasluku / 1000)	0,5	0,8	0,8	0,8

Kirjastotilat ja laitteet

Kirjasto sijaitsee hieman syrjässä Karkkilan kaupallisesta keskustasta ja asukkaiden kulkureiteiltä. Karkkilan kirjasto ei ole paikka, johon pistäydytään ohimennen. Tällä on ollut vaikutusta viime vuosien fyysisten kävijämäärien laskuun. Kirjastotilat ovat riittävät ja hyvässä kunnossa. Asiakaskoneiden määrä on riittävä ja kirjastossa on langaton verkko.

Kehittämissuositus: Kirjastoon voisi olla paremmat opastukset keskustasta ja tehdasalueelle tultaessa kirjasto voisi erottua paremmin ympäristöstään. Kirjastolla on hyvä alku museoyhteistyössä, jota kannattaa kehittää edelleen. Koska kirjastorakennus ei ole keskellä kylää houkuttelemassa asiakkaita, niin silloin kirjastotoiminnasta (ja jopa sijainnista) tiedottaminen ja palvelujen markkinointi vaatii erityispanostusta. Koska kirjastossa on tilaa, sitä voitaisiin käyttää enemmän uusiutuvan kokoelman esilletuontiin. Kirjastotiloja voitaisiin kehittää myös koulu- tai nuorisotoimen kanssa tehtävän yhteistyön näkökulmasta.

Aukioloajat

Huolimatta kirjaston vähäisestä työntekijämäärästä kirjastossa on ainakin toistaiseksi onnistuttu säilyttämään määrällisesti riittävät aukioloajat keskimäärin 40 tuntia viikossa.

Kehittämissuositus: Nykyisillä henkilöstöresursseilla aukioloaikoja tuskin pystytään lisäämään, vaikka tilojen tehokkaampi käyttö edellyttäisikin enemmän aukioloaikoja mm. viikonloppuisin. Aukioloajat ovat sidoksissa henkilökunnan määrään.

Henkilöstö ja osaamisen kehittäminen

Karkkilan kirjaston henkilöstömäärä on ollut koko 2000-luvun selkeästi alle suositusten ja valtakunnallisten keskiarvojen. Vuonna 2009 Karkkilan htv oli 5,63 (0,52 htv / 1000 asukasta), määrä on riittämätön. Henkilöstökulut suhteessa asukaslukuun ovat huomattavasti pienemmät kuin maassa keskimäärin. Henkilöstö on pystynyt hoitamaan kirjaston välttämättömimmät perustoimet, mutta etenkin kirjaston ja koulujen yhteistyön kehittämiseen ja kirjastopalvelujen tiedottamiseen ja markkinointiin ei ole ollut resursseja. Nämä ovat kuitenkin keskeisiä kirjastoammattillisia kehittämiskohteita Karkkilassa, jotta myös tila ja kokoelma saataisiin mahdollisimman tehokkaaseen käyttöön. Alimitoitettu henkilöstömäärä on myös riski työntekijöiden jaksamiselle.

Vuonna 2009 Karkkila tavoitti määrällisesti täydennyskoulutussuosituksen, kun opetus- ja kulttuuriministeriö tuki kaikkien Lukki-kirjastojen koulutusta.

Kehittämissuositus: Suosituksen mukaan Karkkilan henkilökuntatarve on 8-9 henkilötyövuotta (0,8 - 1 htv / 1000 asukasta), mutta jo 1-2 kirjastoammattilaisen lisäpanos parantaa huomattavasti karkkilalaisten kirjasto- ja tietopalvelujen laatua, tehostaa tilan ja kokoelman käyttöä ja mahdollistaa koulujen ja muiden toimijoiden yhteistyön kehittämisen. Etenkin lasten ja nuorten mediakasvatuksessa kirjastolla on paljon annettavaa sekä ammatillisesti että aineistoistaan. Täydennyskoulutustavoite on hyvä pitää vuoden 2009 tasossa. Nämä ovat linjassa Karkkilan kaupungin uuden strategian kanssa, jossa kaupungin menestystekijöiksi mainitaan mm. motivoitunut, osaava, innovatiivinen henkilöstö ja riittävä henkilöstömitoitus.

Kokoelma

Karkkilan kirjaston kokoelmat ovat asukaslukuun suhteutettuna määrällisesti riittävät. Viime vuosina tehdyt laajat poistot ja uutuushankintojen kasvu ovat myös parantaneet kokoelman laatua. Lukki-kimpan yhteishankinta tuo kustannussäästöjä ja aineistokuljetukset tarjoavat osallistuvien kuntien asukkaille laajemman tarjonnan.

Kehittämissuositus: Kirjastossa varmistetaan kokoelmien ajantasaisuus ja uusiutuminen jatkamalla hyvää kokoelmapolitiikkaa. Kokoelmia tuodaan esille entistä paremmin kirjastotilassa esim.

teemanäyttelyissä. Peruskokoelmaa ja sähköisiä aineistoja markkinoidaan yleisesti ja erityisen aktiivisesti kouluissa. Sähköisten aineistojen hankinnassa kannattaa selvittää FinELib-aineistohankinta maakuntakirjaston kautta.

Kirjaston käyttö

Kokonaislainaus asukaslukuun ja aukiolotunteihin suhteutettuna on pysynyt samalla tasolla koko 2000-luvun, mutta on ollut koko ajan alle valtakunnallisten keskiarvojen. Parin viime vuoden aikana tehostunut kokoelmatyö ja koulun kanssa tehtävä yhteistyö näkyy osaltaan hienoisena lainauksen kasvuna. Käyntien ja lainaajien määrät ovat laskeneet. Verkkokäyntien määrä on noussut tasaisesti.

Kehittämissuositus: Kirjaston käytön kehittäminen on osa edellä kuvattuja tilan, henkilökunnan ja kokoelmatyön kehittämistä. Edellä kuvattu trendi on valtakunnallinen, johon vaikutetaan kirjastopalvelujen tehokkaammalla markkinoinnilla ja tiedottamisella. Myös kirjaston aukioloajat ja niiden sijoittelu vaikuttavat kirjaston käyttöön, verkkopalvelut täydentävät mutta eivät korvaa fyysisiä palveluja. Verkkopalvelujen kehittämisessä kannattaa seurata mm. Kansallisen digitaalisen kirjaston tarjoamia mahdollisuuksia tulevina vuosina.

Rahoitus

Karkkilan kirjaston toimintakulut vuonna 2009 olivat 41 euroa per asukas. Tämä huomattavasti alle valtakunnallisen keskiarvon ja kirjastojen laskennallisen valtionosuuden, joka viime vuonna oli 53,24 € /asukas. Henkilöstökulut ovat laskeneet edellisestä vuodesta, kirjahankintakulujen vähäiseen nousuun on vaikuttanut kunnan osallistuminen Suomen Kulttuurirahaston rahoittamaan Kirjatalkoot –hankkeeseen. Kirjaston määrärahoissa ei ole huomioitu sitä, että perustoimintojen lisäksi kirjaston toimintaa on jatkuvasti kehitettävä. Näyttää siltä, että myös perustoimintojen ylläpito on vaikeaa.

Kehittämissuositus: Toiminnan kehittämiseen tarvitaan lisäpanostusta. Laadukkaat palvelut turvataan rahoitustasolla, joka vastaa 1-1,5 prosenttia kunnan käyttökuluista. Kunnan kirjastotoiminnan vahvistaminen lisää asukkaiden sosiaalista turvallisuutta, estää tiedollista ja muuta syrjäytymistä ja lisää kunnan vetovoimaisuutta. Panostus kirjastoon parhaimmillaan vähentää mm. sosiaalitoimen kuluja ja vähentää mahdollisen työttömyyden kasvun aiheuttamia ongelmia. Vuosittain valitaan selkeä kehittämiskohde, johon kohdennetaan tarvittava määräraha. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja ELY-keskuksen kehittämisavustuksia voidaan hakea, jos kirjastolla on hankkeeseen oma rahoitusosuus. Henkilöstön määrää ei kuitenkaan erillisillä valtionavustuksilla voida lisätä, vaan se jää kunnan tehtäväksi.

Lukki-kirjastojen yhteistyö

Lukki-kirjastoilla oli vuonna 2009 viisi pääkirjastoa sekä kuusi lähikirjastoa. Lohjalla, Nummi-Pusulassa sekä Vihdissä toimivat lisäksi kirjastoautot, joilla oli yhteensä 200 pysäkkiä. Yhteistyö muodostuu yhteisestä tietokannasta, aineistohankinnasta, seutukuljetuksesta, täydennyskoulutuksesta ja muista yhteisistä hankkeista. Maksuja ja sääntöjä on yhtenäistetty.

Kehittämissuositus: Kokeilusta alkanutta seutukuljetusta on hyvä kehittää edelleen, koska näin voidaan tarjota koko seudun aineisto yhteistyöhön osallistuvien kuntien asukkaille ja kokoelmat ovat tehokkaammassa käytössä. Varaston keskittäminen yhteen seudun kirjastoon toisi tilasäästöjä, kun kuljetus on järjestetty. Lukki-kirjastoilla on myös mahdollisuus erikoistua aineiston hankinnassa, jolloin kaikkea aineistoa ei tarvitse hankkia kaikkiin kirjastoihin. Yhteistyönä kannattaa myös suunnitella palvelujen markkinointia ja kampanjointia esim. yhteistä kirjastojärjestelmää hyödyntäen. Henkilöstön osaamisen kehittämisessä Lukki-kirjastojen yhteistyö on erittäin tärkeää, kun kirjastot hankkivat henkilöstölleen yhteistä täydennyskoulutusta ja saavat ammatillista tukea toisistaan. Lukki-kirjastojen kannattaa luoda yhteinen strategia, joka on linjassa kuntien strategioiden kanssa. Myös yhteisen asiakaspalautteen kerääminen ja analysointi sekä oman toiminnan arviointi syventävät yhteistyötä ja lisäävät vaikuttavuutta.